
DE SCHAT DOORGEVEN, HET VELD VAN RELATIES EREN

TEKST: JOKE GOUDSWAARD BEELD: REMBRANDT VAN RIJN

De opleiding Relatietherapie is al zo'n zestien jaar een van de parels in het aanbod van Phoenix. Afgelopen cursusjaar droeg Wibe Veenbaas de opleiding over aan Morten Hjort, die hem samen met Wietske Jansen Schoonhoven zal voortzetten. Joke Goudswaard was getuige van Wibes laatste ronde en schreef een dubbelportret: van Wibe en van de opleiding.

INTRO

Het is 2006, de start van de eerste relatieopleiding en de inwijding van het Phoenixpand op de Nieuwegracht 16 als trainingsruimte. Het oude gebouw ademt aandachtig in wat hier gaande is. De muren luisteren, en niet te vergeten het donker van de kelder, nog net zichtbaar onder een glazen plaat in de vloer van de grote zaal. Er brandt een kaars op de stenen trap naar beneden, om ons te doen herinneren: *één lichtje is genoeg.*

LEERLING VAN HET LEVEN

Daar staat hij voor de groep, zich vol bewust van het begin van een nieuwe leercurve, van zijn plek als leerling van het leven en van wat hij door wil geven als trainer. Deze opleiding heeft op hem gewacht tot hij er van binnen klaar voor was. Een *markering in de tijd*. Ja, hij is er klaar voor, vooral nu hij beseft waar hij in het werken met partners vanaf moet blijven. Aan de overkant van de gracht beschijnt de ochtendzon het standbeeld van Atlas, die de wereldbol nog altijd op zijn schouders draagt en getuige is van de man die van leerling-begeleider tot mastertrainer uitgroeide. Een kleine speling van het lot, deze gebouwen tegenover elkaar. Beide plekken waren voor hem bestemd.

Daar staat hij, Wibe Veenbaas. In gedachten is hij weer even de kleine jongen, met het salamanderslootje als vluchtplaats. Liggend op zijn buik, ademloos toekijkend naar de rimpeling in het water en het plotselinge leven daaronder. In de lucht de vele vogels, klapwiekend meebewegend met het ritme van de seizoenen. Zijn wortels in Friesland zijn 'm dierbaar. Terug naar zijn plek in de orde als zoon van zijn moeder; de vrouw die hem gedichten leerde en toegang gaf tot de taal van de ziel. Terug naar zijn plek in de orde als zoon van zijn vader; de man die verwond uit de oorlog terugkwam en hem leerde over verzet en diepe trouw. Terug naar zijn plek in de kinderrij; de drie broers, aardend in dezelfde familiegrond en ieder toch zo eigen. Ook het diepe besef van zijn liefdesband met Jannie, zo jong al samen en ontelbare jaren verbonden, neemt hij in deze opleiding mee. Zo focust hij op het *veld van relaties*, voorlevend wat hij de groep cursisten wil leren. Onmiddellijk zijn er ook de kinderen, hun tweetal, en de rijkdom van de kleinkinderen. De glimlach van verwondering over een dinosaurus-ei: 'Pake, als we broeden komt er dan nieuw leven uit?' Elk verhaal een poort naar de opleiding. Alles wat hij innerlijk meeneemt en weet te

belichamen, doet zijn werk naar buiten toe. *Binnen en buiten, een verbonden beweging.*

Het is al lang geleden, en het staat nog op mijn netvlies. Aan het eind van de workshop Hoe raak ik je aan? nodigt hij een cursiste uit voor een middag op de schaatsbaan. Haar diepe gekwetst-zijn in de heilige ruimte van haar lijf, ze is er vol mee in contact. Alleen nu de volgende stap: hoe komt ze weer in haar vrouwenziel terug? Hij belichaamt zijn antwoord als begeleider letterlijk. 'Kom, ik rij een paar rondjes met je op het gladde ijs. Zo kun je oefenen met je weer toevertrouwen.' Ze gelooft hem – en hij maakt zijn belofte waar.

DE PLEK VAN DE WIJZE

Onomkeerbaar staat dit als een teken in de tijd.

Het is zestien jaar later, opnieuw staat hij voor de groep, zich vol bewust van dit punt in de leercurve, de *plek van de wijze*, in een fase van afscheid. Zijn werk binnen Phoenix gaat nog door, en het wordt anders. Hij maakt zich er van binnen klaar voor: wat wil hij doorgeven van wat hij heeft opgebouwd? Het heimwee is voelbaar. Zijn betrokkenheid is niet verminderd, en toch. Net als toen: >

het **weten van 'dit is het moment'** herhaalt zich. En hij luistert. Leerling van het leven in de grotere ordening. Naast hem de Deense zwerverszoon aan wie hij Phoenix doorgaf, van cursist tot collega tot directeur. Vanuit gedegen vriendschap en professionaliteit wordt de schat van de relatieopleiding doorgedragen; gezegend door een hand in de rug om hier een eigen draai aan te geven. Dat is **wezenlijk in een transitie**. De muren van Nieuwegracht 16 zijn net als toen getuige: een volle kring cursisten maakt zijn meesterschap nog één keer mee. De kersverse schaatskampioen rijdt ook hier zijn ereronde. **Alles is er al, en zal verder stromen. Oud en nieuw, een verbonden beweging.**

HET VELD VAN RELATIES EREN

Elk mensenkind, elk levend wezen, komt voort uit een wonderbare wereld van samenhang.

'Als je vecht in een relatie, ben je met je eigen geschiedenis nog niet klaar.' Het klinkt als een slagzin uit Wibes mond. Een stelling, op basis van vele jaren ervaring als mens en vakman; iets anders dan een rechtvaardiging vanuit de analyse. Hart en handen spreken een andere taal dan die van het hoofd of die van de woorden waarmee partners elkaar kaltstellen vanuit het eigen gelijk. Het gaat om deelname, het besef van wat jouw aandeel is. Dat voert maar al te dikwijls terug naar de lijnen van oorsprong. Elke transitie in een relatie vraagt een nieuw antwoord. Een wens om de ander gelukkig te maken voldoet dan niet meer als basiscontract. De grootste klus

is stilstaan bij waar je het allerliefst vandaan wilt: de pijnpunten van ooit. Dat hangt nauw samen met **plekbesef**: wie ben je in het geheel? En met het **terugnemen van je projecties**. Dat vraagt meer dan eens om je om te draaien naar vroeger. Paradoxaal genoeg opent dit ook een voorwaartse beweging. Dit gaat voorbij aan het spandoek van 'ikke', alsof we onszelf hebben geschapen en de enige op de wereld zijn. Het hoort zo bij deze tijd – en er is meer! Juist als mensen hun hoofd leren buigen en toelaten waar ze niet over gaan, krijgen ze invloed op waar het stagneert. Via **inademen en aannemen** wat er is krijg je zicht op deze dynamiek.

DE INSTINCTIEVE BEWEGING IN DE ONTMOETING

Stokken en stromen, **de instinctieve beweging in de ontmoeting** waarnemen. Ook dat is een relatieklus. Met als impliciete uitnodiging om die van je kruin tot je tenen aan te gaan. Dat vraagt gewaarzijn. Telkens de reis naar binnen om het naar buiten toe anders te kunnen doen. Een schrijfpodracht ondersteunt daarbij: een gedicht, in enkele minuten op papier gezet. Bijvoorbeeld met als titel *Ik en mijn erfenis*. Natuurlijk komt er schaamte bij het voorlezen in de kring; bij delen wat je het meest beroert, komt ook altijd angst voor afwijzing omhoog. Spannend en kwetsbaar om je innerlijk aan elkaar te tonen, precies zoals in de liefde zelf. Het verlangen om gezien te worden in wie je werkelijk bent; en je hierin aan de ander te leren toevertrouwen, wat is het een klus.

DE WAAKHOND (V)ERKENNEN

Compassie als pilaar in je handelen als begeleider. Zonder vleugje arrogantie de mensen die je begeleidt ontmoeten. De waakhond in hen, die hardnekkig afhoudt van nieuwe beweging – uit angst om met het oude patroon te breken – zit ook in jezelf. Ook nu belichaamt Wibe wat hij door wil geven met een eigen voorbeeld. 'Wie had zich ooit voor kunnen stellen dat ik mijn dochter bang zou maken met de frons op mijn gezicht? Ik, die me zo voornam een andere vader te zijn. Van mij zou een kind nooit schrikken. Wat een moed dat ze het me later durfde te vertellen, en wat was ik ontdaan. Een oud patroon van mijn vader had zich vastgezet in mij. Ik moest ervoor buigen. Hoe pijnlijk ook, het was de waarheid.' Een verhaal over de waakhond in ons die zich toont in de maskers die we opzetten om ons staande te houden in een contact. Voor de een controle, voor de ander opperste zorgzaamheid of de drang tot perfectie. Het is een gevecht vanuit oude wetten, met de kind-oplossingen van ooit. Partners zoeken elkaar feilloos uit op de **collusie** die ze van eerder kennen. Het is zo vertrouwd! Met als taak hier een volgende stap in te zetten en de vraag aan jou als begeleider hoe je dit nieuwe landschap opent.

VRIJHEID EN VERANTWOORDELIJKHEID

'Vrijheid is wat je doet met wat je is aangedaan', een zin uit het gedachtengoed van Jean-Paul Sartre en Simone de Beauvoir, het bekendste filosofen-koppel van de 20e eeuw. Behalve docent bewegingskunde, is Wibe in zijn >

trainerschap ook gevoed door filosofen. Spinoza, Levinas, Buber, Rumi. Hun woorden en geheimen zijn een draagvlak in zijn werk. Het is levende materie, die hij zich jaar na jaar heeft eigengemaakt. Hoe beweeg je als mens tussen verantwoordelijkheid en vrijheid? Een ethische vraag, die ook deze relatieopleiding grond geeft. Hoe doen partners dat naar elkaar en naar zichzelf? Wat zijn we geneigd ons in het lot van de ander te verschuilen en daarmee ons eigen aandeel uit de wind te houden. Dat alles onder de naam van liefde. En wat kunnen we verwickeld raken in dit proces. Precies op het moment van verwarring, waar de symbiose op zijn hoogtepunt is, stappen mensen binnen met een relatievraag. Waar steek je als begeleider dan op in?

Hij zet een mannelijke cursist met een relatievraag midden in de ruimte. Staat dan met een kleine afstand naast hem. 'Wie mag je partner zijn?' De ogen van de cursist zoeken iemand uit de kring, in wie hij zijn geliefde herkent. Een koppel staat er nu: man en vrouw. 'Wat is je vraag?' klinkt het. De man aarzelt, zegt dan: 'Hoe houd ik me staande tegenover haar verdriet?' 'Hoe herken je deze beweging uit een eerdere relatie?' Intussen slaan zijn trainersblik en hele lijf gaande wat er gebeurt. Elk signaal pikt hij op: de moedersoon is allang ontdekt, nu wachten op de eigen beweging. In de leerlijn is dat essentieel. Hij neemt waar en houdt terug. De man weet het: 'Mijn moeder, tussen haar en mij speelde dit ook.' 'Wat heeft zij meegemaakt?' In zijn stem klinkt respect en aandacht. Een kind kan niet anders dan eenzelfde antwoord geven als wat hem vanuit het familie-systeem is voorgedaan. Een wet die

geëerd moet worden voor er iets anders mogelijk is. Nu staat de man tegenover een veld van representanten uit zijn geschiedenis: moeder, vader, grootouders van beide kanten, een thema als de oorlog, land van herkomst, iemand voor de dood of het leven. De blik verruimt zich, geraakt door waar hij uit voortkomt. De vrouw, zijn partner, kijkt toe, ontroerd door hoe ze hem ziet staan. Wanneer ze als koppel weer tegenover elkaar staan, is er wezenlijk iets veranderd. De relatievraag ligt niet meer tussen hen in, de opdracht is anders. De oorsprong is verhelderd en een herkansing op de toekomst. Het eigen antwoord op wat ieder vanuit zijn of haar achtergrond is 'aangedaan', staat nu voorop. De speelbal in het relatieconflict wordt niet meer automatisch naar elkaar toe gestuiterd. Het 'ik heb je lief' krijgt nieuwe taal.

KUNST ALS INGANG TOT EROS EN THANATOS

'We vallen nooit samen met het beeld dat we van onszelf hebben.'

Wat is het mooi dat kunst de leugen ontmaskert, een derde ruimte van verbeelding waar de muze toegang toe geeft. Het woord is aan Wietske, al jaren zijn vaste kompaan op deze reis in het ambacht van stellen begeleiden. Wat ooit begon met lijf- en ademwerk, verzorgd door Roni Kleingeld, heeft Wietske verder uitgebouwd. Zoals met haar aandacht voor de rol van animus en anima. Wat een plezier om ook op die manier eros wakker te kussen en mensen hun eigen aandeel te laten ontdekken. Behalve via bewegingskunst, de dans met het lijf, zijn er kunstwerken, die inspireren om een bepaald thema uit te diepen. Zoals dat van de verloren zoon, een bijbels

verhaal over de terugkeer, een van zijn lievelingswerken. Wie schildert als Rembrandt de pijnpunten en het wonder van het leven zelf met zijn gouden licht? Via het kijken naar kunst oefenen cursisten met waarnemen. Wat zie je als je naar een koppel kijkt, wat treft je als eerste? Je eigen lijf gebruik je als kanaal om te ervaren wat er tussen dit tweetal gebeurt. Met alle zintuigen open, adem je dat beeld in en laat je het toe, als sleutel naar een passende interventie. Zoekend, tastend, het beeld verkennend komt dan de vraag: 'Ga nog eens terug naar het moment dat jullie elkaar voor het eerst ontmoetten, wat zag je aan elkaar? Ah, je vond hem mooi en creatief, verrassend gevoelig. En jij? Oh, je wist meteen dat zij de wereld aan kon met haar vuur. Dat hebben jullie goed gezien! En kan het zijn, dat dit nu, op dit moment, precies >

het kantelpunt in jullie relatie is? Dat zijn gevoeligheden nu een bewijs van zwakte is en haar spirit je altijd weer overdondert? Mooi, dan kunnen we beginnen!

De opdracht is het maken van een contactadvertentie. In kleine groepjes gaan ze met deze oefening aan de slag. Mild en met humor naar je eigen, meestal verborgen, liefdescontract kijken, geeft lucht en inzicht. De sfeer wisselt tussen lachend het eigen droombeeld ontdekkend, geraaktheid door het diepe verlangen om eindelijk de ware te vinden en de kwetsbaarheid om elkaar je naakte zelf te laten zien. Wat een uitdaging om je eigen contactadvertentie vervolgens thuis met je lief of een vriend(in) te delen.

BEWOGEN IN DE LIEFDE ZELF

Delf mijn gezicht op, maak mij mooi.

'Dit is zo kostbaar', een zinnetje dat hem tot in al zijn vezels raakt. Je moet het even proeven om de betekenis te verstaan; het verwijst naar **de laag van de ziel**. Meerdere keren spreekt hij tijdens de opleiding uit: 'Het is zo'n mooi vak, relatietherapeut. Niet eenvoudig, wel kostbaar om mensen te mogen ontmoeten in hun val in de nacht; de existentiële angst om verraden te worden in de liefde en zo op keer op keer teruggeworpen te worden op zichzelf.' Het is alsof hij in die zestien keer bochtjes lopen met de relatieopleiding nog milder heeft leren kijken naar de struikelingen die onontkoombaar bij het eigen pad horen. 'Ben je bereid?', die vraag is zijn richtsnoer. Zijn besluit om voor te gaan als leerling van het leven, als mens, vakman en leider heeft zich in hem geëet. Het is voelbaar in zijn aanwezigheid bij wat er werkelijk toe doet. **Compassie**, het toverwoord van een meester. Zo geeft hij de schat door. 🍷